

Ja līgumā jāparedz līgumsods

Pēdējie grozījumi Civillikumā būtiski mainījuši līdzšinējo līgumsoda regulējumu, tāpēc, slēdzot jaunus līgumus vai veicot grozījumus esošajos, uzņēmējiem jābūt uzmanīgiem un jāpārzina jaunie noteikumi

Jānis Jurkāns zvērināts advokāts

Gandrīz katrā saimnieciskā līgumā tiek ietvertas soda sankcijas tam līdzējam, kurš vainojams līguma nepienācīgā izpildē. Šī gada 1. janvārī spēkā stājās grozījumi Civillikumā, kas būtiski maina līdzšinējo līgumsoda regulējumu. Tādējādi agrākajos līgumu paraugos ietvertās soda sankcijas virknē gadījumu neatbildīs likuma noteikumiem un attiecīgi nebūs iespējams panākt šo sankciju izpildi tiesas ceļā.

Līgumsoda piemērošanas gadījumu klasifikācija

Ar 2015. gada 1. janvārī šie grozījumi attieksies arī uz līgumiem, kuri noslēgti līdz 2013. gada 31. decembrim un kuros

ietverts pienākums maksāt līgumsodu, ja šo līgumu darbība turpinās pēc 2014. gada 1. janvāra un līdz 2014. gada 31. decembrim par tiem nebūs celta prasība tiesā.

Atbilstoši Civillikuma normu jaunajai redakcijai, līgumsoda piemērošanas gadījumus piedāvāju klasificēt četrās grupās: līgumsods par saistību nepienācīgu izpildi, par saistību neizpildīšanu īstajā laikā, par maksājuma kavējumu, par saistības neizpildi vispār.

Līdz ar to, slēdzot jaunus līgumus un izdarot grozījumus līgumos, kas tikuši noslēgti atbilstoši līdzšinējam līgumsoda tiesiskajam regulējumam, līdzējiem būtu jāizprot, kāda veida līgumsods tiks piemērots un kādas būs tā tiesiskās sekas.

Par saistību nepienācīgu izpildi

Līgumsods par saistību nepienācīgu izpildi, saistību neizpildīšanu īstajā laikā vai par maksājuma kavējumu maksimālo apmēru var tikt noteikts pieaugošs, piemēram, par katru saistību izpildes kavējuma dienu. Tomēr jāņem vērā, ka likums ierobežo iespējamā līgumsoda apmēru ar 10% no galvenā parāda vai saistības pamatsummas. Piemēram, gadījumā, ja parādnieks aizņemies vienu summu, savlaicīgi atmaksājis daļu, un tad iestājas nokavējums, līgumsoda maksimālā apmēra ierobežojums jāaprēķina nevis no visas aizņemtās summas, bet gan no atlikušās parāda pamatsummas.

Aplūkojot iepriekš klasificēto līgumsodu veidus, secināms, ka līgumsods par saistību nepienācīgu izpildi atbilst gadījumiem, kad līgums ir izpildīts, bet izpil-

dījums nav atbilstošs, piemēram, būve ir uzcelta, taču ir konstatēti kvalitātes trūkumi, kuru novēršanas periodā par katru nokavēto laika vienību var tikt aprēķināts līgumsods.

Savukārt līgumsods par saistību neizpildīšanu īstajā laikā piemērojams gadījumos, kad līgums ir izpildīts, nokavējot termiņu, piemēram, pieļaujot nokavējumu preču piegādē. Šādos gadījumos līgumsods var tikt noteikts kā pieaugošs, proti, par katru nokavēto laika vienību, vai arī vienreizējs.

Par maksājuma kavējumu

Līgumsods par maksājuma kavējumu piemērojams gadījumos, kad nokavēta samaksa par precī, pakalpojumu vai lai cīgi nav atmaksāts aizdevums vai tā daļa. Kā jau minēju, šādā gadījumā līgumsoda maksimālais apmērs ir aprobežots ar 10% no saistību summas un var tikt piedzīts tikai daļā, kas pārsniedz prasītos procentus. Tādējādi efektīvākai kreditora interešu aizsardzībai ieteiktu par maksājuma kavējumu paredzēt gan godīgai darījumu praksei atbilstošus nokavējuma procentus, gan līgumsodu. Atbilstoši Civillikuma 1763. pantam procentu pieaugums apstājas, kad tas sasniedz kapitāla lielumu, tāpat nokavējuma procentu maksimālais iespējamais apmērs nevar pārsniegt pamatparāda lielumu.

Par saistības neizpildi vispār

Līgumsodu par saistības neizpildi vispār var noteikt tikai kā vienreizēju mak-

sājumu par divu veidu saistību pārkāpumu. Pirmkārt, par saistībām, kuras vērstas uz atturēšanos no kādas darbības, piemēram, par konfidencialitātes prasību neievērošanu. Šāda pārkāpuma gadījumā nemaz nav iespējams panākt saistības izpildi atbilstoši sākotnējam mērķim. Saskaņā ar Civillikuma 1718. panta otro daļu kreditors par minētās saistības pārkāpšanu var prasīt vienīgi līgumsoda samaksu.

Otrkārt, par saistībām, kuras vērstas uz noteiktas darbības veikšanu, kuru pārkāpums ir neatgriezenisks, piemēram, līgumā noteikts pienākums nesāt ķiveri būvobjektā. Ņemot vērā, ka jau pieļautu šāda veida saistību izpildes pārkāpuma faktu nav iespējams mainīt, kreditors var prasīt līgumā paredzētā līgumsoda samaksu, kas varētu būt disciplinējošs faktors attiecībā uz šādu vai līdzīgu pienākumu izpildes ievērošanu nākotnē. Ja faktisko līguma noteikumu izpildē iespējami atkārtoti līguma pārkāpumi, līgumā ieteicams konkretizēt, ka līgumsods maksājams par katru pārkāpuma gadījumu un ka līgumsoda samaksa neatbrīvo no turpmākā saistību izpildes pienākuma.

Līgumsodu par saistību neizpildi vispār var prasīt tikai tādā apmērā, kādā tas pārsniedz piedzenamo zaudējumu summu, ja vien nav tieši norunāts, ka līgumsods izslēdz tādu atlīdzību. Tā kā zaudējumu apmēra pierādīšana ir sarežģīts process, ieteicams būtu vienoties par līgumsodu, kas izslēdz zaudējumu atlīdzību, proti, līdzēji atsakās no tiesībām prasīt zaudējumus.

Iekļaujot līgumos konkrētas līgumsoda likmes, būtu jāatceras, ka par pārmērīgām tiks uzskatītas pārāk augstas līgumsoda likmes un tiesa strīda gadījumā būs tiesīga tās samazināt, kā rezultātā tiks zaudēta daļa tiesāšanās izdevumu.

Nobeigumā vēlos teikt, ka būtiskākos trūkumus un ieguvumus, ko mums sniedz šie neviennozīmīgi vērtētie Civillikuma normu grozījumi, atklās turpmāko gadu tiesu prakse, taču, rūpīgi pārdomājot līgumsoda noteikumu formulējumu darījumos, komersanti var savlaicīgi pasargāt sevi no nevēlamiem iespējamo tiesas prāvu zaudējumiem nākotnē. ○

Grozījumi veikti Civillikuma 1716., 1717., 1722., 1724.¹, 1764. un 1843. pantā. Tie izteikti šādā redakcijā:

1716. Līgumsods ir pametums, ko kāda persona uzņemas ciest sakarā ar savu saistību neizpildi vispār, nepienācīgu izpildi vai neizpildīšanu istā laikā (termiņā).

Līgumsods par saistību neizpildi vispār ir konkrēti noteikta naudas summa vai cita mantiska vērtība, kuru nedrīkst noteikt vairākkārtīgu (atkārtotu) vai pieaugošu maksājumu vai devumu veidā.

Līgumsods par saistību nepienācīgu izpildi vai neizpildīšanu istā laikā (termiņā) var tikt noteikts pieaugošs, taču kopumā ne vairāk par 10 procentiem no pamatparāda vai galvenās saistības apmēra.

1717. Līgumsoda apmēru noteic līdzēji, un tas nav aprobežots ar zaudējumu lielumu, kādi paredzami no līguma neizpildīšanas, taču tam jābūt samērīgam un atbilstošam godīgai darījumu praksei.

1722. Līgumsodu par saistību nepienācīgu izpildi vai neizpildīšanu istā laikā (termiņā) var prasīt tikai tādā apmērā, kādā tas pārsniedz prasīto procentu summu, kas radusies pēc neizpildes iestāšanās brīža.

Līgumsodu par saistību neizpildi vispār var prasīt tikai tādā apmērā, kādā tas pārsniedz piedzenamo zaudējumu summu, ja vien nav tieši norunāts, ka līgumsods izslēdz tādu atlīdzību.

1724.¹ Tiesa samazina pieprasīto līgumsodu līdz saprātīgam apmēram, ja tas ir pārmērīgs, salīdzinot ar neizpildīšanas vai nepienācīgas izpildīšanas radīto zaudējumu vai ņemot vērā citus apstākļus. Ja līdzēji vienojušies, ka līgumsoda samaksa atsvabina šā soda cietēju no procentiem un augļiem, kas no viņa pienākas, kā arī zaudējumu atlīdzības, tad samazinātā līgumsoda apmērs nedrīkst būt mazāks par otram līdzējam nodarītajiem zaudējumiem.

1764. Visādos mantiskos darījumos un aktos, kas nodibina pienākumu maksāt procentus, atļauts nolīgt procentus, kuru apmēru var noteikt līdzēji savstarpēji vienojoties, bet vienpusējos aktos – to izdevējs pēc sava ieskata, ciktāl likums neparedz aprobežojumus šajā ziņā. Par prettiesiskiem uzskatāmi nesamērīgi un godīgai darījumu praksei neatbilstoši procenti.

1843. Ja kāds samaksā tikai daļu no sava parāda, tad viņa maksājumu vispirms ieskaita vēl nenomaksātos procentos, pēc tam kapitāla dzēšanai un tikai pēc tam līgumsoda dzēšanai, ja vien kreditors nav bijis ar mieru pieņemt maksājumu tieši tikai uz kapitāla rēķinu un par to kvitējis. Citāda vienošanās par līgumsoda dzēšanas kārtību nav spēkā.

C.J.
O. Cers & J. Furkāns

zvērinātu advokātu birojs

ZAB „O. Cers un J. Furkāns”

Strēlnieku iela 9-4, Rīga, LV - 1010, Latvija

Tālr. +371 67365865; E-pasts: birojs@advokati-cj.lv; www.advokati-cj.lv

